

Η ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΕΤΣΕΡΣΚΙ
ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ (ΠΡΩΤΗ) ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΥΤΗΣ
ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΥ

Υ Π Ο

Πρεσβυτέρου ΗΛΙΑ ΤΣΙΒΙΚΗ, Πτ. Θ.

I. Τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ Ρωσικοῦ Μοναχισμοῦ.

Ἡ ἔρευνα τῆς ἀρχῆς τοῦ μοναχισμοῦ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον χώραν τῆς Ρωσίας, ὡς καὶ τῆς πρώτης μονῆς ἐν αὐτῇ, ἐμφανίζει μέγα ἐνδιαφέρον. Τοῦτο δέ, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπειδὴ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν Κων/πολιν καὶ μὲ τὸ Ἅγιον Ὅρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ὁ μοναχισμὸς εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἔπαιξε σπουδαῖον καὶ ἐνεργὸν ρόλον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος τοῦ λαοῦ. Διὰ τὴν ἀποτιμηθῆ ὅμως πλήρως ἡ προσφορά αὐτῆ, χρειάζεται νὰ ὑπερ-νικηθοῦν ἰδιαιτέρας δυσκολίαι· κυρίως διότι δὲν ἐξετάσθη μέχρι σήμερον τὸ θέμα ὅσον ἔπρεπεν ἀπὸ Ρώσους ἢ ἄλλους ἐρευνητάς, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ πηγαὶ εἶναι ἐλάχισται καὶ μὲ πολλὰ λαϊκὰ στοιχεῖα, ἢ λάθη καὶ ἀνευθύνους πληροφορίας. Πολλάκις αἱ γινῶμαι τῶν ἱστορικῶν διίστανται καὶ αἱ πηγαὶ παρερμηνεύονται ἀπὸ μεταγενεστέρους χρονογράφους καὶ ἱστορικούς¹. Μία ὀρθὴ ταξινόμησις τῶν πηγῶν, ἐπιτρέπει νὰ εἰπωμεν ὅτι ὑπάρχουν τρεῖς περιπτώσεις ἀρχῆς τοῦ μοναχισμοῦ εἰς τὴν Ρωσίαν, διαστελλόμεναι ὅμως χρονικῶς μεταξὺ των. Ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι πραγματικὴ, ἀλλὰ προκύπτει ἀπὸ τὴν μὴ ὀρθὴν κατανόησιν τῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας μεταδίδουν οἱ χρονογράφοι.

Ἡ πρώτη ἀρχὴ τοποθετεῖται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ μεγάλου πρίγκηπος Βλαδιμήρου τὸ 987· ἡ δευτέρα εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ὑπὸ τοῦ μεγάλου πρίγκηπος

1. Ἀκολουθοῦμεν ἐνταῦθα περισσότερο τὰς γνώμας τοῦ σλαυλόγου καθηγητοῦ ἱερέως M. J. Rouët de Journal. Βλ. κυριωτέρας ἐργασίας:

— Monachisme et Monastères Russes, Paris 1952.

— Monachisme de Russie, πέντε τόμοι, Paris, 1922, 1927, 1943.

Γιαροσλάβου ιδρύσεως τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τὸ 1037· καὶ ἡ τρίτη εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀγιορείτου μοναχοῦ Ἀντωνίου τὸ 1051.

α) Ὁ χρονογράφος καὶ μοναχὸς Ἰάκωβος μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Βλαδιμήρου, καὶ ὅτε αὐτὸς ἔλαβε τὸ χριστιανικὸν βάπτισμα, ὑπῆρχον μοναὶ καὶ μοναχοί, πρὸς τοὺς ὁποίους καὶ παρέθεσε βασιλικὴν τράπεζαν, παρακαθῆσας καὶ ὁ ἴδιος μὲ «μητροπολίτας, ἐπισκόπους, μοναχοὺς καὶ ἱερεῖς». Ὅμως οὔτε αὐτός, οὔτε ὁ χρονογράφος Νέστωρ εἰς τὴν βιογραφίαν Borissa i Gleva, οὔτε ὁ μητροπολίτης Ἰλαρίων, οὔτε ἄλλος χρονογράφος ἀναφέρει τὰ ὀνόματα καὶ τὰς τοποθεσίας τῶν μονῶν αὐτῶν.

β) Ἡ δευτέρα ἀρχὴ τοποθετεῖται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ιδρύσεως τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ὑπὸ τοῦ Γιαροσλάβου τὸ 1037 καὶ ὀλίγον ἀργότερον, ὑπὸ τοῦ ἰδίου, τῆς μονῆς τῆς Ἀγίας Εἰρήνης. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ἀρχὴν τοῦ μοναχισμοῦ διὰ τῆς ιδρύσεως τῶν δύο αὐτῶν μονῶν, διότι, διὰ νὰ ἰδρυθῇ μία μονή, προϋποτίθεται ὅτι ὑπῆρχον μοναχοὶ δι' αὐτήν. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, μία τοποθέτησις τῆς ἀρχῆς τοῦ μοναχισμοῦ τῆς Ρωσίας εἰς τὸ χρονικὸν αὐτὸ σημεῖον, θὰ ἦτο ἄστοχος. Καὶ τοῦτο, διότι τόσον κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Κιέβου ὅσον καὶ τῆς Μόσχας, διακρίνομεν ἐν εἶδος μοναχισμοῦ μὴ ἀνταποκρινομένου πρὸς αὐτόν, τοῦ ὁποίου τὴν ἀρχὴν ἐρευνῶμεν. Τὴν ἐποχὴν αὐτήν, οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ βογιάροι ἔδρουν μονὰς δι' ἰδίῶν ἐξόδων καὶ εἰς αὐτάς ἐτοποθέτουσαν, διὰ τῆς βίας πολλάκις, μοναχοὺς τοὺς ὁποίους ἐλάμβανον ἀπὸ τὸν στρατόν των καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἀνετίθετο τὸ καθήκον τοῦ πολέμου ἀντὶ τοῦ τῆς προσευχῆς. Αἱ μοναὶ αὐταὶ ἰδρύοντο οὐχὶ διὰ τοὺς μοναχοὺς, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἰδίους τοὺς ἰδρυτάς των, οἱ ὅποιοι εὕρισκον εἰς αὐτάς καταφύγιον, προστατευόμενοι ἀπὸ στρατιώτας-μοναχοὺς· ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ προσεύχωνται οἱ ἰδιόρρυθμοι αὐτοὶ μοναχοὶ διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ ἰδρυτοῦ, διὰ τὴν ἐπίγειον ὡς καὶ διὰ τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν του².

Ἐπὶ τὰ αὐτὰ περίπου αἰσθήματα ὠδηγοῦντο καὶ τινες μοναχοί, οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν χρημάτων ἀπὸ τὴν εἰς τὸν κόσμον ζωὴν των, ἔδρουν μονὰς μὲ μόνον σκοπὸν τὴν ἐπιθυμίαν των ὅπως γίνουσι ἡγούμενοι ἰδικῶν των μονῶν³. Αἱ ἀνωτέρω μοναὶ ἰδρύθησαν διὰ καθαρῶς προσωπικὰ συμφέροντα καὶ δὲν ἔπνεον εἰς αὐτάς τὸ πνεῦμα τοῦ μοναχισμοῦ. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, οὔτε τὸ σύνολόν των, ἀλλ' οὔτε καὶ μία μεμονωμένη μονὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑφ' ἡμῶν ὡς ἀρχὴ τοῦ ὀργανωμένου μοναχισμοῦ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ρωσίαν.

2. Τὰ δύο τρίτα τῶν μονῶν—τῆς ἐποχῆς αὐτῆς καὶ ἀργότερον—ἰδρύθησαν λόγῳ τῆς συνήθειας αὐτῆς, ἡ ὁποία προήλθεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Βλ. τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ Καρτασάφ, «Istorija Rousskoj Tserkvi», τόμ. I, σελ. 225.

3. Ἡ μονὴ Spaso-Mperestofsskii 1072 (ἢ τοῦ Γερμανοῦ, ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴν), ἡ μονὴ Klofsskii (ἢ τοῦ Στεφάνου) πλησίον τοῦ Κιέβου κ.ἄ.

γ) Ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα μαρτυρία, ἡ ὁποία κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν εἶναι σταθμὸς εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν τῆς Ρωσίας καὶ ἀρχὴ τοῦ ὀργανωμένου μοναχισμοῦ εἰς αὐτήν, εἶναι ἡ ἐμφάνισις τοῦ μοναχοῦ Ἀντωνίου εἰς τὸ Κιέβον, τὸ 1051. Ὁ χρονογράφος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἦτο Ἀθωνίτης, ἐπισκεφθεὶς δὲ ὕλας τὰς μονὰς τῆς περιοχῆς τοῦ Κιέβου εἰς οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν ἔμεινε, ἀλλὰ ὀδηγούμενος ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἔφθασεν εἰς τὴν Πεστσέραν.

Δὲν θὰ ἦτο εἰς ἡμᾶς εὐκολον νὰ θεωρήσωμεν τὸν μοναχὸν Ἀντώνιον ὡς τὸν πατέρα τοῦ μοναχισμοῦ τῆς Ρωσίας, ἐὰν δὲν ἐμελετῶμεν τὸ εἶδος τῶν μονῶν, τὰς ὁποίας κατὰ τοὺς χρονογράφους ἐπεσκέφθη ὁ Ἀντώνιος. Ἐρευνῶντες τὰς βίβλους φορολογίας τοῦ 16ου αἰῶνος εἰς τὴν Ρωσίαν, γνωρίζομεν ἐν εἶδος μονῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι ἀνεξάρτητοι, ἢ ὡς ἐννοοῦμεν αὐτὰς σήμερον, ἀλλὰ προστατευόμεναι ἀπὸ ἐνοριακοῦ ναοῦ καὶ ἰδρυόμεναι εἰς τὸν περίβολον αὐτῶν. Οἱ ἐνοριακοὶ αὐτοὶ ναοί, μέχρι σήμερον ὀνομάζονται Μοναί. Εἰς τὰ κοιμητήρια ἐπίσης ἐνοριακῶν Ναῶν ἰδρύνοντο μικρὰ κελλία ἢ μικρὰ οἰκήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔζων τῇ προστασίᾳ τοῦ ἐνοριακοῦ Ναοῦ, μόνον τῶν, οἱ ζηλωταὶ τῆς μοναχικῆς ζωῆς, λαμβάνοντες πάντοτε καὶ τὴν μοναχικὴν κουράν. Οἱ ὡς ἄνω Ναοὶ εἶχον 10 ἕως 20 κελλία, εἰς τὰ ὁποῖα ἔζων ἰσάριθμοι μοναχοὶ ἢ μοναχαί.

Μοναχικὰς μονάδας αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἐπεσκέφθη ἀφιχθεὶς εἰς Κιέβον ὁ ἐξ Ἁγίου Ὄρους μοναχός· μὴ ἱκανοποιηθεὶς δὲ ἴσως ἀπὸ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἔζων καὶ ἐδιοικοῦντο οἱ μοναχοί, ἀπεσύρθη εἰς μίαν περιοχὴν τοῦ Κιέβου, παρὰ τὸ χωρίον Μπερέστοβα, ὀνομαζομένην Πεστσέραν, ἵνα φυτεύσῃ τὸ δένδρον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ὀργανωμένος μοναχισμὸς τῆς Ὁρθοδόξου Ρωσίας. Εἷς μοναχισμὸς «ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἀρχὴν του εἰς τὸν Ἄθω» καὶ ὁ ὁποῖος «ἔχει τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους»⁴. Ἡ ἰδρυθεῖσα

4. I. S molitsch, Le Mont Athos et la Russie, ἐν «Le millénaire du Mont Athos» I, Chevetogne 1963, σελ. 280.

Διὰ πλείονα βλ.:

α) Polnoe Sobranie Russkikh Letopisej, σελ. 67 καὶ 68.

β) M. Priselk of: Afon v natsalnoj istorii Kievopeterskogo Monastyrja εἰς Tzv. Otd. Rus. Jaz. i Slov. 1912 No 3.

γ) A. Tsachmatof: Razyskanija o drevnih russkikh letopisnyh Svodah. Petersburg, 1908.

δ) V. A. Parchomenko: V kakoj mere bylo tendenciozno necochranivsejasja drevnejsee Zitie Antonija PETERSKOGO εἰς I.O.R.J. i. S. 1914 No 1, σελ. 238.

ε) M o t s i n: Russkie na Afone i russko-vizantiskije otnocenija v XI-XII vekah, εἰς Byzantinoslavia 1947-48.

στ) A. V. Solovief: Istorija Russkogo monasestva na Afone, εἰς Zapiski Russkoro Notsnovo Instituta v Belgrade, 1932, σελ. 141-145.

ζ) A. V. Solovief: Histoire du monastère russe au Mont Athos, εἰς Byzantion VIII 1933.

ἐκεῖ μονὴ τῆς Πεστσέρας τοῦ Κιέβου, δύναται νὰ διεκδικῇ τὴν ἀρχὴν τοῦ μοναχισμοῦ εἰς τὰ σπήλαιά της, διότι εἶναι ἡ πρώτη μονὴ ἡ ὁποία ἰδρύθη μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ μοναχισμοῦ, διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νηστείας, διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν τῶν μοναχῶν καὶ τῆς προστασίας τῆς Θεοτόκου.

Ὁ χρονογράφος τοῦ 1051 ἀναφέρει ὅτι «πολλοὶ ἐκ τῶν μονῶν ἰδρύθησαν ἀπὸ τοὺς πρίγκηπας καὶ τοὺς Βογιάρους καὶ πλουσίους, ἀλλὰ δὲν εἶναι τοιαῦται, ὡς εἶναι ἡ ἰδρυθεῖσα διὰ δακρύων, νηστείας, προσευχῆς καὶ ἀγρυπνίας μονὴ τῶν Πεστσέρων».

II. Ἡ ἱερὰ μονὴ τῶν Σπηλαίων τοῦ Κιέβου.

Ἀντώνιος ὁ Ἀθωνίτης, ὁ πατὴρ τοῦ Ρωσικοῦ μοναχισμοῦ.

Τὸ 1051, εἰς τὴν θέσιν ὅπου σήμερον εὐρίσκεται ἡ μονὴ τῶν Πεστσέρων τοῦ Κιέβου καὶ εἰς πυκνόφυτον περιοχὴν τοῦ ποταμοῦ Δνειπέρου, εὐρίσκετο τὸ μικρὸν χωρίον Μπερέστοβα, μετὰ τὸν Ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Ἰερεὺς τοῦ χωρίου αὐτοῦ ἦτο ὁ διακεκριμένος διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν εὐσέβειάν του Ἰλαρίων. Οὗτος, ἐμποδιζόμενος ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν μικρὸν θύρῳ τοῦ χωρίου, ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτοῦ εἰς ἓν σπήλαιον εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Δνειπέρου καὶ ἔζη εἰς αὐτό, καταλείψας τὴν θέσιν του ὡς ἐφημερίου.

Ὁ Μέγας Πρίγκηψ Γιαροσλάβος μαθὼν τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἰλαρίωνος, λόγῳ τῆς ἐκτιμῆσεως ποὺ ἔτρεφε πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν ἀγιότητά του, ἔστειλε καὶ τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μετὰ πολλῆς δυσκολίας ὁ Ἰλαρίων ἐδέχθη⁵.

Οὕτω τὸ σπήλαιον τοῦ Ἰλαρίωνος ἔμεινεν ἔρημον. Τὴν αὐτὴν ὁμῶς ἐποχὴν, ὅτε τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἐπεσκέφθη τὸν Ἰλαρίωνα, ἐπεσκέφθη καὶ τινὰ μοναχὸν Ἀντώνιον, εἰς μονὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὅπου οὗτος πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐκάρη μοναχός, καὶ ὠδήγησε τὰ βήματά του εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Κιέβου.

5. Ὁ Ἰλαρίων ἦτο ἀνωτέρας μορφώσεως, ἴσως καὶ ὁ πλέον μορφωμένος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς του εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἐλαβε τὴν θέσιν τοῦ Μητροπολίτου ἔχι διὰ «καριέραν» ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἰδεολόγος τῆς αὐτονομίας τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν Πατριαρχεῶν Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ τοῦτο καὶ ἐδέχθη νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Κιέβου, μόνον ὑπὸ τοῦ Γιαροσλάβου καὶ τινων ἐπισκόπων, διὰ λαμπρᾶς τελετῆς τὸ 1051 εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ μίαν ἄλλην πληροφορίαν τοῦ χρονικοῦ 1050, ἐτοποθετήθη Μητροπολίτης Κιέβου ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Μιχαὴλ Κηρουλάριον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν φαίνεται ἀξιόπιστον. Τὸ 1054 ὁ Ἰλαρίων ἀποχωρεῖ ἀπὸ τὸν θρόνον, ἕνεκα διαμάχης μετὰ τοὺς Βυζαντινοὺς Ἑλληνας Ἐπισκόπους. Παραμένει ἄγνωστον πότε καὶ ποῦ ἀπέθανε καὶ διατὶ δὲν ἀνεκνήρυχθη ἅγιος. Διὰ πλείονα βλ. A. V. Kartachoff, *Istoriija Russkoj Tserkvi*, Παρίσι: 1959, τ. Α', σελ. 169.

Κατὰ τὴν ἀφιξίν του, τὸ 1051, εἰς τὸ Κιέβον, ὁ Ἀντώνιος⁶ εὔρεν ἀρκετὰς μοναχικὰς μονάδας, ἀδιοργανώτους καὶ ζώσας ἄνευ οὐδεμιᾶς μοναχικῆς κατευθύνσεως ἢ τυπικοῦ, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη, ἀλλὰ δι' ἀγνώστους λόγους εἰς οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν ἔμεινε⁷.

Τελικῶς κατέληξεν εἰς τὸ χωρίον Μπερέστοβα καὶ ἐξέλεξε τὸ σπήλαιον, ὅπου ἐνωρίτερον ἔμεινε δι' ὀλίγον διάστημα ὁ Ἰλαρίων. Ἐδῶ ὁ Ἀντώνιος ἤρχισε τὴν μοναχικὴν του ζωὴν, ζωὴν δύσκολον, συνοδευομένην ἀπὸ προσευχῆν καὶ νηστείαν. Κατὰ μαρτυρίας τοῦ μεγάλου Ρώσου ἱστορικοῦ Γκολουμπίνσκι, ὁ Ἀντώνιος ἔκαμε βραχυχρόνιον ταξίδιον εἰς τὸ "Ἁγιον Ὄρος, ὁ ἐν λόγῳ ἕμως ἱστορικὸς δὲν μᾶς ἀναφέρει τὸν σκοπὸν τοῦ ταξιδίου. "Ἄμα τῇ ἐπιστροφῇ του ἐξ Ἁγίου Ὄρους, πολλοὶ ἐπισκέπται συνεκεντροῦντο εἰς τὸ σπήλαιον, ἐζήτουν ἀπὸ αὐτὸν ψυχικὴν ἀνακούφισιν, ἢ τοῦ προσέφερον τροφάς.

Ἡ φήμη τῆς ἀγιότητός του ἐξηπλώθη καὶ ἐπεβλήθη εἰς πολλὰς ψυχάς, αἱ ὁποῖαι ἠθέλησαν νὰ μείνουν πλησίον του. Ἀντιμετώπισεν ἕμως τὸ πρόβλημα τῆς κουράς, διότι ὁ Ἀντώνιος δὲν ἠδύνατο νὰ κείρῃ μοναχοὺς, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἦτο ἀπλοῦς μοναχός.

III. Ὁ ἱερεὺς Νίκων καὶ ὁ ἡγούμενος Βαρλαάμ.

Δὲν ἐβράδυνεν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ν' ἀπαλλάξῃ τὸν Ἀντώνιον ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῆς κουράς, ὀδηγοῦσα τὰ βήματα τοῦ ἱερέως Νίκωνος εἰς τὴν Μονὴν⁸.

Ὁ ἱερεὺς αὐτὸς ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον νὰ μείνῃ μοναχός εἰς τὴν μονὴν καὶ ἐτέλεσε τὴν κουράν ὅλων τῶν ὑποψηφίων μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνῆλθον εἰς τοὺς 12. Ἐκ τῶν πρώτων αὐτῶν μοναχῶν τῆς μονῆς τῶν Πεστσέρων, ἦτο καὶ ὁ Θεοδόσιος⁹, ὁ ὁποῖος παρὰ τὸ μικρὸν τῆς ἡλικίας του προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀντανίου τὸ 1055. Ὡς εἶναι φυσικόν, ἀπὸ τὴν ἡμέραν αὐτὴν παρουσιάσθη τὸ πρόβλημα τοῦ τόπου τῆς κοινῆς προσευχῆς καὶ τῶν κελλίων.

Ὁ Ἀντώνιος τότε ἀπεφάσισε τὴν Ἰδρυσιν τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν κελλίων ἐντὸς τοῦ σπηλαίου. Τοιοῦτοτρόπως ἰδρύθη ἡ πρώτη αὐτῆ μονή,

6. Ἄγνωστον ἐὰν ὁ Ἀντώνιος ἦτο ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Κιέβου καὶ ἐκάρῃ μοναχὸς εἰς τὸ "Ἁγιον Ὄρος ἢ ἦτο Ἕλλην μοναχὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους—πιθανὸν τῆς Ρωσικῆς σκῆτης Ευλουργοῦ—καὶ ἐπληροφόρηθη περὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ Ἰλαρίωνος, τὸ καὶ πιθανώτερον δι' ἡμᾶς, ἀπὸ Ρώσους προσκυνητὰς εἰς τὸ "Ἁγιον Ὄρος. Ἀκόμη δὲν εἶναι βέβαιον ἐὰν ἐπεσκέφθη καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ὡς τινες ὑποστηρίζουν ἢ καὶ τὸ Ὄρος Σινᾶ.

7. Ἐνθ' ἀνωτέρω.

8. Κατὰ τινὰς ἱστορικοὺς, ἦλθεν εἰς τὴν μονὴν μὲ τ' ὄνομα Νίκων, μεταμφιεσθεὶς ὁ Μητροπολίτης Κιέβου Ἰλαρίων, ὅτε ἐγκατέλειπε τὸν θρόνον τὸ 1054. Ἀργότερον ἔφυγεν ἀπὸ τὴν μονὴν μαζὺ μὲ Βουλγάρους μοναχοὺς εἰς τὴν νῆσον Τιμουρατοκάν, ὅπου ἰδρυσεν τὴν μονὴν Ἁγίου Μηνᾶ.

9. Ὁ μετέπειτα ὀργανωτὴς τοῦ μοναχισμοῦ εἰς τὴν Ρωσίαν.

ἡ μονὴ τοῦ Σπηλαίου (Πετσέρσας), ἡ ὁποία ἀφιερώθη κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀντωνίου, εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, ἡγούμενος δ' αὐτῆς ἐτοποθετήθη ὁ μοναχὸς Βαρλαάμ. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀντώνιος ἔφυγεν ἀπὸ τὴν μονὴν καὶ εἰς ἀρκετὰ μακρυνὴν ἀπόστασιν, εἰς τὴν αὐτὴν ὕμωσ πλευρὰν τοῦ Δνειπέρου, ἐξέλεξε τόπον διὰ προσευχῆν. Ἡ ὀνομασία τῆς τοποθεσίας αὐτῆς σήμερον ὀνομάζεται «πλησίον σπήλαιον».

Ἐπὶ ἡγουμενίας Βαρλαάμ συνεκεντρώθησαν ἀρκετοὶ μοναχοί, ὥστε νὰ παρατηρηθῆ ἔλλειψις χώρου. Ἀμέσως ἰδρύθησαν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ἄλλα σπήλαια, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ πρώτου σπηλαίου, ἔχοντα ἰδικὴν τῶν ἐκκλησιῶν. Ὑπῆρχεν ὕμωσ καθεδρικός, ἐν ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, εἰς τὸν ὁποῖον συνεκεντροῦντο τὰ μεσάνυκτα ὅλοι οἱ μοναχοί, ὄλων τῶν σπηλαίων, διὰ τὸν ἑσπερινόν, ὡς καὶ τὴν πρωτὰν διὰ τὴν λειτουργίαν.

Παρὰ τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σπηλαίων, ἐν τούτοις ἡ ζωὴ τῶν μοναχῶν ἦτο πολὺ δύσκολος, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως χώρου, ἀέρος, φωτὸς καὶ τροφῆς. Τὰ κελλία ἦσαν μικρὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν ἀνῆλθεν εἰς πλεόν τῶν 100, ὥστε ἡ ζωὴ εἰς αὐτὰ νὰ καταστῆ προβληματική. Τότε, τῇ συμβουλῇ τοῦ Ἀντωνίου, τοῦ πατρὸς τῆς μοναχικῆς κοινότητος, ὁ ἡγούμενος Βαρλαάμ ἀπεφάσισε τὴν ἴδρυσιν Μονῆς ἐπάνω, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.

Ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ μεγάλου πρίγκηπος Ἰσγιασλάβου, διαδόχου τοῦ Γιαροσλάβου εἰς τὸν θρόνον τοῦ Κιέβου, ὅστις ἀμέσως συνεφώνησε καὶ ὑπεσχέθη τὴν βοήθειάν του καὶ ὅλα τὰ μέσα διὰ τὴν οἰκοδόμησιν, με ἀποτέλεσμα εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα νὰ κτισθῆ ἡ μεγάλη Λαύρα τοῦ Κιέβου, με τὴν μεγάλην ξυλίνην ἐκκλησίαν καὶ τὰ εὐρύχωρα κελλία. Ὁ Ἰσγιασλάβος συνεχίζει νὰ βοηθῆ παντοιοτρόπως τὴν μονὴν, ἐπισκεπτόμενος αὐτὴν τακτικῶς καὶ παρακολουθῶν ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ζωὴν τῆς. Τὸ ἰδιαιτέρον αὐτὸ ἐνδιαφέρον τοῦ πρίγκηπος πρὸς τὴν μονὴν, δὲν ἐζητᾶτο ἀπὸ αἰσθήματα ὑποταγῆς τῆς μονῆς εἰς αὐτόν, ὡς ἐγένετο με ἄλλας βασιλικὰς μονὰς, ἀλλ' ἀφ' ἐνὸς ἐπειδὴ ἡ μονὴ εὕρισκετο πλησίον τοῦ Κιέβου, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι οὗτος ἡγάπα πολὺ τὸν ἡγούμενον Βαρλαάμ καὶ ἐθαύμαζε τὴν ἀγνότητα τῶν μοναχῶν. Τὸ 1062, δέκα ἔτη μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῶν σπηλαίων, βλέπομεν εἰς ἐκείνον τὸν τόπον ὠργανωμένον πλεόν μοναχισμὸν.

IV. Ὁ ἡγούμενος Θεοδοσίος.

Ἠγούμενος τῆς μονῆς τῆς Λαύρας ταύτης, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βαρλαάμ¹⁰, ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου ὁ ἀντάξιος τοῦ ὀνόματος καὶ ἀξιώματός του Θεοδοσίος.

10. Ὁ Βαρλαάμ ἀνεχώρησε διότι ἀνέλαβε τὴν ἡγουμενίαν τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἰδρυθείσης ὑπὸ τοῦ Ἰσγιασλάβου εἰς τὸ Κιέβον.

Κατήγετο ἀπὸ τὴν πόλιν Βασίλειβο ἢ Βασίλκο, πλησίον τοῦ Κιέβου, καὶ ἐκάρη μοναχὸς εἰς τὴν μονὴν αὐτὴν τὸ 1055, ὑπὸ τοῦ ἱερέως Νίκωνος. Μὲ τὴν ἐκλογὴν του ὡς ἡγουμένου ἤρχισε τὸ μέγα ἔργον τοῦ Θεοδοσίου, ὅπως ὀργανώσῃ ἐκ νέου τὴν μονὴν καὶ συγκεντρώσῃ εἰς αὐτὴν ὄλους τοὺς μοναχοὺς οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς τὰ σπήλαια.

Τὸν Θεοδοσίον ἀπασχόλησεν ἀμέσως τὸ πρόβλημα τῶν κανόνων ζωῆς τῶν μοναχῶν ὡς καὶ τὸ ζήτημα τοῦ τυπικοῦ. Μέχρι τοῦδε οἱ μοναχοὶ ἔζων ὡς ἐρημίται ἢ κοινοβιακῶς. Οὐδὲν ὅμως τυπικὸν ὑπῆρχε μεταξύ των καὶ καθεὶς ἔζη ὡς ὁ ἴδιος ἐνόμιζεν. Αὐτὴν τὴν ἄνευ κανόνων μοναχικὴν ζωὴν, δὲν ἐνέκρινεν ὁ Θεοδόσιος καὶ ἀμέσως ἀπεφάσισε τὴν εἰσαγωγὴν τυπικοῦ.

Τρία τυπικὰ ἐγνώριζε τότε ὁ καθόλου Ὁρθόδοξος μοναχισμὸς: τοῦ Παχωμίου, τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Ἄνευ ὅμως τῆς συμβουλῆς τοῦ Ἀντωνίου, τοῦ πατρὸς τῆς μονῆς, ὁ Θεοδόσιος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκλέξῃ. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἀντωνίου ἦτο, ὅπως ὁ μοναχισμὸς τῆς Ρωσίας βαδίσῃ βάσει τῶν κανόνων τοῦ τυπικοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.

Ὁ Ἀντώνιος ζήσας εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἐφηρμόζετο τὸ ὡς ἄνω τυπικόν, ἂν καὶ ὁ ἴδιος ἔζη ὡς ἐρημίτης, ἐγνώριζε ποίαν μεγάλην σημασίαν ἔχει ἡ ὑποταγὴ τῶν μοναχῶν εἰς τὸν ἡγούμενον, συμφώνως πρὸς τὸ δεδοκιμασμένον ἤδη τυπικὸν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.

Ἀπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὁ μοναχισμὸς τῆς Ρωσίας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προέλευσίν του, συνεδέθη μὲ τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ὡς πρὸς τὸ τυπικόν, διότι ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἐγένετο τὸ πρότυπον ὄλων τῶν μετέπειτα μονῶν τῆς Ρωσίας.

V. Εἰσαγωγὴ τοῦ τυπικοῦ εἰς τὴν μονὴν καὶ θάνατος τοῦ Ἀντωνίου.

Εἰς ὅ, τι ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ τυπικοῦ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου εἰς τὴν μονὴν τῆς Πεσοστέρας, ἔχομεν δύο ἀντικρουομένας ἀλλ' ἀξιόπιστους πληροφορίας, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐκ τῶν ἐπισήμων Χρονικῶν καὶ ἀπὸ τὸν βιογράφον τοῦ ἡγουμένου Θεοδοσίου, τὸν χρονογράφον Νέστορα.

Συμφώνως πρὸς τὰ Χρονικά, ὁ Θεοδόσιος, ἐπιθυμῶν τὸ πλήρες κείμενον τοῦ τυπικοῦ καὶ οὐχὶ ἠλλοιωμένον ὡς εὐρίσκετο εἰς τὴν σεβασμίαν κεφαλήν τοῦ Ἀντωνίου, ἀπέστειλεν ἕνα τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὸν μοναχὸν Εὐφραῖμ, πιθανῶς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, ὅπου ὑπῆρχε τὸ κέντρον σλαυικῆς γλώσσης, ὅπως ἀντιγράψῃ τὸ τυπικόν καὶ τὸ ἀποστείλῃ μὲ τὸν αὐτὸν μοναχὸν εἰς τὸ Κίεβον.

Ὁ μοναχὸς ὑπήκουσεν εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοδοσίου, ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὸν Ἐφραῖμ καί, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ ἀντίγραφον ἀπὸ αὐτόν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν μονὴν. Κατὰ τὴν δευτέραν πληροφορίαν, τοῦ χρονο-

γράφου Νέστορος, τὸ τυπικὸν μετεφέρθη εἰς τὸ Κίεβον ὑπὸ τινος μοναχοῦ Μιχαήλ, ἀδελφοῦ τῆς μονῆς Στουδίου. Ὁ μοναχὸς Μιχαήλ ἦλθεν εἰς τὸ Κίεβον συνοδεύων τὸν Μητροπολίτην Γεώργιον. Ὁ Θεοδόσιος, μαθὼν τὴν ἀφίξιν τοῦ μοναχοῦ Μιχαήλ, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ νὰ πληροφορηθῆ ἂν ἔχη ἀντίγραφον τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς του, ὅποτε καὶ τὸ ἀντέγραψεν ὁ ἴδιος. Ἐγνωστον ἔαν ὁ μοναχὸς Μιχαήλ εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἀπέστειλεν ὁ Θεοδόσιος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, λόγῳ συγχύσεως ὀνομάτων ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν¹¹. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον συνάγεται ἐκ τῶν ὡς ἄνω δύο πληροφοριῶν, εἶναι ὅτι ὁ Θεοδόσιος ἐγνωρίσθη πρῶτον μὲ μίαν μικρὰν ἔκδοσιν τοῦ τυπικοῦ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, ἐκδοθέντος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδώρου καὶ ἐπὶ ἡγουμενίας Νικολάου, τὸ ὁποῖον ἔφερον εἰς τὸ Κίεβον ὁ μοναχὸς Μιχαήλ. Πληροφορηθεὶς ὅμως καὶ περὶ τῆς ἐκτενοῦς ἐκδόσεως τοῦ αὐτοῦ τυπικοῦ, τῆς γενομένης ἐπὶ Πατριάρχου Κων/πόλεως Ἀλεξίου, ἔστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μοναχόν, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα δὲν γνωρίζομεν, διὰ νὰ τὴν παραλάβῃ, καὶ τὴν ὁποῖαν ἐφήρμοσεν εἰς τὴν μονὴν του¹².

Κατὰ τὴν μετάφρασιν ὁ Θεοδόσιος ἐπέφερε μικρὰς ἀλλαγὰς καὶ τὸ προσήρμοσεν εἰς τὰς συνθήκας τῆς Πετσέρρα, δὲν ἐπέτρεψεν ὅμως οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν εἰς τὰς βασικὰς του γραμμὰς ἢ μείωσιν τῆς αὐστηρότητος. Πρωτοφανῆς αὐστηρότης διακρίνει τὴν μονὴν κατὰ τὴν ἡγουμενίαν τοῦ Θεοδοσίου. Ἀπῆται, μεταξὺ ἄλλων, τελείαν ὑπακοὴν εἰς τὸν ἡγούμενον, πτωχείαν, κοινήν τράπεζαν καὶ κοινὸν ταμεῖον τῶν ἀγαθῶν¹³.

Παρ' ὅλον ὅτι ἡ ἀλλαγὴ εἰς τὴν μονὴν, διὰ τοῦ τυπικοῦ αὐτοῦ, ἦτο σοβαρὰ καὶ δύσκολος, ἐν τούτοις ἡ προσέλευσις μοναχῶν ἦτο μεγάλη, καὶ δι' αὐτὸ ὁ Θεοδόσιος, τῇ προτροπῇ τοῦ Ἀντωνίου, προβαίνει τὸ 1073 εἰς τὴν ἴδρυ-

11. Τὸ ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ μεταφερθὲν κείμενον, δὲν εἶναι ἀντίγραφον διὰ χειρὸς τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου γραφέντος πρωτοτύπου, διότι τοιοῦτο δὲν ὑπῆρξεν. Ὁ Θεόδωρος μόνον ἀγράφους μοναχικὰς συνθηκὰς ἄφησε, κατὰ πολὺ συμφωνούσας μὲ ἐκεῖνας τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν ἐφηρμόσθησαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του, ὡς οὗτος ἤθελε, λόγῳ τῆς εἰκονομαχίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδώρου καὶ ἐπὶ ἡγουμενίας τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Νικολάου, ἐγράφη τυπικὸν βάσει τῶν ἀγράφων αὐτῶν προτροπῶν τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὁ Θεόδωρος ὅταν ἔζη, ὀνομασθὲν τυπικὸν τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Ἀντίγραφον τοῦ τυπικοῦ αὐτοῦ ἔλαβεν ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος, τὸ ὁποῖον ἐφήρμοσεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν μονὴν τῆς Μ. Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἐτερον ἀντίγραφον ἐξεδόθη τὸ 1025-1043, τῇ προτροπῇ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Ἀλεξίου, πρῶην ἀδελφοῦ τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου καὶ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

12. Σήμερον εὐρίσκονται δύο ἀντίγραφα τῆς μεταφράσεως αὐτῆς εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἰς τὴν Μόσχαν.

13. Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Πατριικοῦ τῆς μονῆς, αὐτὸ δὲν ἐπετεύχθη ἀπολύτως. Ἀναβίωσις τοῦ αὐστηροῦ αὐτοῦ τυπικοῦ παρετηρήθη εἰς τὴν Ρωσίαν τὸν 14ον καὶ 16ον αἰῶνας.

σιν νέου κτιρίου καὶ πρώτου ναοῦ ἐκ πέτρας. Μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν θεμελίων τῆς ἐκκλησίας, ὁ Ἀντώνιος, ὁ πατὴρ τῆς πρώτης γνησίας αὐτῆς μοναχικῆς κοινότητος, ἀπέθανεν¹⁴, εἰς ἡλικίαν 90 ἐτῶν. Ἐν ἔτος ἀργότερον, τὸ 1074, ἀπέθανε καὶ ὁ Θεοδοσίος, παρὰ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του—μόλις 45 ἐτῶν. Τὸ μέγα τοῦτο πλήγμα διὰ τὴν μονὴν δὲν ἐσταμάτησε τὰς ἐργασίας¹⁵, καὶ τὸ 1089 ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου τοῦ Κιέβου καὶ ἄλλων ἐπισκόπων.

VI. Ἐξάρτησις καὶ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς μονῆς, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917.

α'. Ἐξάρτησις.

Ἡ μονὴ τῶν Πεστσέρων, ἐπειδὴ ἦτο ἡ πρώτη εἰς τὴν Ρωσίαν, ἀπελάμβανε ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ τοὺς τσάρους διαφόρων ἰδιαιτέρων πλεονεκτημάτων, τὰ ὅποια δὲν εἶχον νεώτερα μοναί.

Κατ' ἀρχὰς πρὶν λάβῃ τὸν τίτλον Λαύρα, ὠνομάζετο μονὴ τῶν Πεστσέρων, ὁ δὲ ἡγούμενος τῆς μονῆς μέχρι τὸν 14ον αἰῶνα ἔφερεν ἀπλῶς τὸν τίτλον Ἠγούμενος. Τὸν 14ον αἰῶνα ἔλαβε τὸν ἰδιαιτερον τίτλον Ἀρχιμανδρίτης. Μέχρι τῶν τελῶν τοῦ 16ου αἰῶνος ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν Μητροπολίτην τοῦ Κιέβου, ὅποτε ἡ μονή, ἀπαλλαγεῖσα πάσης ἐπεμβάσεως αὐτοῦ εἰς τὰ διοικητικὰ της, ὑπήχθη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται καὶ διοικεῖται. Τότε ἔλαβε καὶ τὴν ὀνομασίαν Σταυροπηγιακὴ μονή. Ἡ ἐξάρτησις αὐτῆ δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, διότι ὀλίγον ἀργότερον περιῆλθεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Πέτρου, ὁ πατριάρχης Μόσχας ἔδωκε τὸ δικαίωμα εἰς τὴν μονὴν νὰ διοικῆται καὶ νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Σύνοδον, χωρὶς ν' ἀφαιρέσῃ τὴν ὀνομασίαν Σταυροπηγιακὴ μονὴ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Τὸν Φεβρουάριον ἕως τοῦ 1721, τῇ ἀποφάσει τῆς Συνόδου, μετωνομάσθη εἰς Σταυροπήγιον τῆς Ἀγίας καὶ Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καὶ οὕτω παρέμεινε μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917.

14. Ἀνεκρῦχθη Ἅγιος ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας καὶ ἐορτάζεται τὴν 3ην Μαΐου.

15. Πολλὰ θαύματα χαρακτηρίζουν τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς καὶ κυρίως κατὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ ἐκ πέτρας Ναοῦ. Ὁ χῶρος ἕως δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τ' ἀναφέρωμεν, διὰ τοῦτο περιοριζόμεθα εἰς δύο γεγονότα. Πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἡ ἀνέγερσις, ἐφθασαν ἐκ Κων/πόλεως, ἄνευ προσκλήσεως τινός, τέσσαρες ἀρχιτέκτονες, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ἤδη τὰ σχέδια τοῦ ναοῦ, χρήματα καὶ ὁστ' ἁγίων διὰ τὴν τοποθέτησιν των εἰς τὸν ναόν. Ἐν συνεχείᾳ ἐνεφανίσθη Ἕλλην ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἔκαμε τὰ ψηφιδωτὰ τοῦ Ναοῦ, τὰ ὅποια—κατὰ τὸν χρονογράφον—εἶναι ὠραῖα ὡς ὁ οὐρανός.

β'. Διοικήσεις.

Μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917, κεφαλὴ τῆς μονῆς εἶναι ὁ Ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡ διοικήσις τῆς γίνεται ἀπὸ τὴν Πνευματικὴν Σύνοδον.

Ἡ Σύνοδος αὐτὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ δώδεκα μοναχοῦς:

1. Ταμίας.
2. Κλειδοῦχος, διὰ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν τάξιν ἐντὸς τῶν κτιρίων, ὡς καὶ ὑπεύθυνος διὰ τὴν περιουσίαν ἐκτὸς τῆς μονῆς.
3. Κελλάρης, διὰ τὴν προμήθειαν τροφῶν.
4. Ἐκκλησιάρχης, διὰ τὴν διοργάνωσιν τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καὶ τὴν προστασίαν τῶν Ἀγίων Λειψάνων.
5. Τυπογράφος.
6. Ὁ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς συμπεριφορᾶς τῶν μοναχῶν, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς μονῆς.
7. Δύο φύλακες μοναχοί, διὰ τὴν καλὴν συμπεριφορὰν τῶν πολυαριθμῶν προσκυνητῶν εἰς τὰς ἐγγύς καὶ μακρυνὰς Πεστσέρας. Καί,
8. Τὰ τέσσαρα ὑπόλοιπα μέλη, ἄνευ συγκεκριμένης ὑπηρεσίας.

Ὁ ἀρχαιότερος ἐκ τῶν δώδεκα μελῶν τῆς Συνόδου ἔφερε τὸν τίτλον Ἀντικαταστάτης, περιεβάλλετο δὲ μὲ τὴν αὐτὴν ἰσχὺν καὶ δύναμιν ὡς ὁ Ἀρχιμανδρίτης καὶ ἐξελέγετο ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου. Ἰδιαιτέρα προσοχὴ ἐδίδετο εἰς ὅ,τι ἀφεώρα τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀρχιμανδρίτου—ἡγουμένου, τὴν ὁποίαν ἐχαρακτήριζον πολλοὶ καὶ αὐστηροὶ κανόνες. Οἱ μοναχοὶ προσήχοντο ἐπὶ τρεῖς ὀλοκλήρους ἡμέρας, ἵνα ἡ θεία χάρις φωτίσῃ, ὅπως ἐκλεγῆ ὁ ἱκανώτερος. Ὅλα ἐγίνοντο οὕτως, ὥστε νὰ μὴ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν ἀνθρώπινος παράγων. Βεβαίως, ἡ ἱστορία διδάσκει ὅτι τοῦτο συχνὰ κατεπατεῖτο καὶ ἡ ἐκλογὴ ἐγίνετο συχνὰ ὑπὸ ἀνθρώπων καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πρέπει ὅμως νὰ λεχθῆ, ὅτι τόσον οἱ τσάροι ὅσον καὶ ἡ Σύνοδος, ἔδιδον πάντοτε ἰδιαιτέραν προσοχὴν ὅπως ἀποφεύγωνται αὐταὶ αἱ ἀντικανονικαὶ πράξεις. Αἱ ἀποφάσεις τῶν Συνόδων ἐλάμβανον κῦρος μετὰ ἀπὸ τὸν τυπικὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Μητροπολίτου τοῦ Κιέβου.

Σημειωθῆτω προσέτι ὅτι, ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὸ θέμα τῶν ἀκολουθιῶν, προσευχῆς, τροφῆς, νηστείας, ἐνδυμάτων, ὕπνου καὶ αὐτοσυγκεντρώσεως, ἡ Σύνοδος τὰ ἐρρύθμιζε βάσει τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.

VII. Αἱ κατὰ καιροὺς ἐπιδρομαὶ ἐναντίον τῆς μονῆς.

Τὰ ἔργα ἀποπερατώσεως τοῦ νέου ναοῦ, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Θεοδοσίου, ἐτελείωσαν τὸ 1089. Μὲ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ οἱ μοναχοὶ ἐτοποθέτησαν ἐντὸς αὐτοῦ τὸ σῶμα τοῦ Θεοδο-

σίου καὶ ἐπανάρχισε μία νέα ζωὴ εἰς τὴν μονήν. Αὐτὸ ὅμως δὲν διήρκεσε πολὺ, διότι τὸ 1096 ἡ μονὴ ἐδέχθη τὴν καταστρεπτικὴν ἐπιδρομὴν ξένων κατακτητῶν. Μετὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἐνῶ οἱ μοναχοὶ ἐκοιμῶντο εἰσῆλθον εἰς τὴν μονήν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν διάρρηξιν τῶν ἀποθηκῶν τῆς μονῆς, τὴν καταστροφὴν κειμηλίων καὶ τὴν πυρπόλησιν μεγίστου μέρους τοῦ κεντρικοῦ ναοῦ. Πολλοὶ ἐκ τῶν μοναχῶν ἐφονεύθησαν καὶ τινες ἐξεδιώχθησαν. Οἱ εὐσεβεῖς μοναχοὶ εἰργάσθησαν ἐπὶ πενήκοντα ὀλόκληρα ἔτη διὰ νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὅ,τι ἐσκόρπισεν ὁ ἐχθρὸς.

Ἄλλ' ἀνεμένετο καὶ νέα καταστροφή, χειροτέρα αὐτὴν τὴν φορὰν. Εἰς τὴν Ρωσίαν ἐνεφανίσθη μέγας ἐχθρὸς καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ διὰ τὴν μόλις ἐπανελθοῦσαν εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν μονὴν τῶν Πεσσερών. Τὸ 1240 οἱ βάρβαροι Μογγόλοι κάμνουν τὴν ἐμφάνισίν των καταστρέφοντες τὰ πάντα.

Ἐκ θεμελίων τότε κατεστράφη ἡ ἐκκλησία καὶ πλεῖστα ἐκ τῶν κελλίων. Τὸ 1300 δὲ οἱ ἴδιοι κατακτηταὶ ἀποτελειώνουν ὅ,τι ἄφησαν ἀπὸ τὴν πρώτην ἐπιδρομὴν. Οἱ μοναχοὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ πέριξ τῆς μονῆς ὄρη, ὅπου ἔσκαψεν ὁ καθεὶς καὶ ἀπὸ ἓν σπήλαιον, συγκεντρούμενοι ὅμως συχνὰ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς μονῆς διὰ τὰς ἀκολουθίας, ὡς καὶ εἰς τὸν ναόν, τὸν ὅποσον εἰδικῶς διεμόρφωσαν εἰς ἀπομεινάντα ἀπὸ τὴν πυρκαϊᾶν χώρον.

Δὲν παρῆλθον ὅμως ἑκατὸν ἔτη, ὁπότε ἐναντίον τῆς μονῆς ἐπετέθη ἄλλος ἐχθρὸς, οἱ Χάνοι τῶν Τατάρων, τὸ 1399. Οἱ αὐτοὶ ἐχθροὶ τὸ 1484 ἐπυρπόλησαν ὅλην σχεδὸν τὴν μονήν. Τὸ δεῦτερον ἡμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος ἡ Ρωσία ἤνοιξε πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους καὶ ἡ μονὴ ἐδέχετο μικρὰς ἀλλὰ συχνὰς καὶ καταστρεπτικὰς ἐπιδρομάς.

Τότε ὁ Τσάρος, διὰ νὰ προστατεύσῃ τὴν μονήν, παρέδωκεν εἰς τοὺς μοναχοὺς πολὺν ὄπλισμὸν καὶ τὴν βοήθειάν του, ὥστε ἡ μονὴ νὰ ὀχυρωθῇ δι' ἀναχωμάτων ἀπὸ ὅλας τὰς πλευράς, ἐκτὸς τῆς ὕψους, ἡ ὁποία ἔβλεπε πρὸς τὸν ποταμόν. Ὀλίγον ἀργότερον ὁ Μαξέπα ἀντικατέστησε τὸ χωμάτινον τοῦτο τεῖχος διὰ λιθίνου καὶ πύργων. Ἡ Ἐκκλησία τῆς μονῆς μὲ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς θόλους τῆς τοὺς σκεπασμένους μὲ χρυσόν, Ἰστατο ὑπεράνω ὄλων αὐτῶν τῶν πύργων καὶ τῶν ἀμυντικῶν ἔργων.

Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ, ὅλα τὰ κατὰ καιροὺς πλήγματα καὶ καταστροφαι τῆς μονῆς ἐθεραπεύθησαν καὶ ἡ γαλήνη καὶ ἡ πρόοδος ἐβασίλευε. Δὲν διήρκεσαν ὅμως καὶ ταῦτα ἐπὶ πολὺ. Ἐπῆλθεν ἡ ἐκραγεῖσα τὸ 1718 μεγάλη πυρκαϊά, ἡ ὁποία κατέστρεψε τὸ περισσότερον μέρος τῆς μονῆς, τὸ τυπογραφεῖον, τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὴν περιλαμπρον ἐκκλησίαν. Τὰ πάντα μετεβλήθησαν εἰς τέφραν, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποίαν οἱ εὐσεβεῖς μοναχοὶ ἀνέσυραν τὴν πολυσέβαστον εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἡ ὁποία ὑπέστη μικρὰς μόνον ζημίας. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἰωαννίσκος μετέβη διὰ ν' ἀναφέρῃ τὸ γεγονός τῆς πυρκαϊᾶς καὶ εἰς τὸν Μ. Πέτρον. Ἡ πρώτη ἐρώτησις τοῦ Τσάρου ἦτο ἐὰν ἐσώθη ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου. Ὅταν ἔλαβε τὴν θετικὴν ἀπάντησιν, τότε μετὰ χαρᾶς εἶπεν:

«Ἄν ἡ εἰκὼν ἐσώθη, τότε καὶ ἡ μονὴ ἐσώθη!» Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἤρchiσεν ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς μονῆς τῇ βοήθειᾳ τοῦ Τσάρου Πέτρου Α', ὅστις ἄφησε διαθήκην μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν, ὅλοι οἱ τσάροι καὶ τσαρίναι νὰ σέβωνται τὴν μονήν, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ἔμαθε νὰ τὴν σέβεται ἀπὸ τοὺς μεγάλους πρίγκητας τοῦ Κιέβου.

VIII. Ἡ μονὴ ἀπειλεῖται ἀπὸ τὴν Οὐνίαν.

Εἰς τὴν οὐνιτικὴν Σύνοδον τοῦ 1596, ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Σιλίσμος ὁ Γ', συνεφώνησε μετὰ τὸν Πάπαν Κλήμεντα τὸν Ζ' νὰ ὑπαγάγουν εἰς τὸν Μητροπολίτην Κιέβου, ὁ ὁποῖος ἐγένετο Οὐνίτης, τὸν ἀρχιμανδρίτην τοῦ Κιέβου καὶ ἡγούμενον τῆς μονῆς Νικηφόρον, ὅστις ἐξήρτάτο ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Μητροπολίτης τοῦ Κιέβου ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἐζήτησε διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Καρόλου, ὥστε ἡ μονὴ νὰ περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖράς του, ὁ δὲ ἀρχιμανδρίτης Νικηφόρος Τουρᾶ ἐκδιωχθῆ. Ἡ βοήθεια ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως ἐδόθη, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον νὰ διασπασθῇ ὁ κλοιὸς τῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον συγκεντρωθῆ γύρω ἀπὸ τὸν ἀρχιμανδρίτην Νικηφόρον. Οὕτως ἡ ἐπέμβασις ἀπέτυχε.

Τὸ 1598, δύο ἔτη ἀργότερον, ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, μετὰ τοῦ οὐνίτου Μητροπολίτου Κιέβου προσεπάθησαν νὰ πείσουν τοὺς μοναχοὺς τῆς μονῆς, ἀποστέλλοντες τὴν φορὰν αὐτὴν τὸν πονηρότατον Ἰωάννην Κοσίτσι. Ὁ Ἰωάννης ὅμως ἀντίκρουσε τὴν θύραν τῆς μονῆς κλειστὴν καὶ ἑκατοντάδας κοζάκους φρουροῦντας αὐτήν. Τότε ἤρchiσεν ὁ μεγαλύτερος θρησκευτικὸς πόλεμος εἰς τὴν Ρωσίαν, μετὰ ἀποτέλεσμα τὴν νίκην τῶν μοναχῶν, τῶν πιστῶν εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Νικηφόρου καὶ εἰς τὸ παράδειγμα τῶν Ἀντωνίου καὶ Θεοδοσίου.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιλάβωμεν ἐδῶ τὰς λυπηρὰς καὶ καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς τῆς Οὐνίας εἰς τὴν μονήν, καὶ ἐν γένει εἰς τὴν χώραν τῆς Ρωσίας. Ἐλπίζομεν ὅτι τὸ θέμα θὰ ἐξετασθῇ εἰς προσεχῆ ἐργασίαν μας.

IX. Ἡ μονὴ ἐστία πνευματικότητος.

Ἡ βᾶσις τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς πνευματικῆς δυνάμεως τῆς μονῆς τῶν Πετσέρων ἦτο ἡ εὐσέβεια. Οἱ μοναχοὶ συνεκεντροῦντο εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς μονῆς καθ' ὅλας τὰς ἱεράς ἀκολουθίας, αἱ ὁποῖαι διήρουν ἐπὶ πολλὰς ὥρας τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτός, μετὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἀνατολικὴν μεγαλοπρέπειαν. Αἱ ἐργασίαι εἰς τὴν μονήν ἐγίνοντο ὅλαι ὑπὸ τῶν μοναχῶν, τόσον αἱ χειρωνακτικαί, ὅσον καὶ ἐκεῖναι ποὺ ἀπῆτουν τὴν διανοητικὴν τῶν ἱκανότητα.

Εἰς τὴν μονήν αὐτὴν ὑπῆρχε τὸ παλαιότερον τυπογραφεῖον τῆς Ρωσίας. Παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας καταστροφάς, ἐν τούτοις κατὰ τὸ διάστημα τῶν τεσσάρων αἰώνων, συνέχιζε νὰ ἐκδίδῃ ἀξιοσημεῖωτον ὑλικόν, θρησκευτικὸν καὶ

ἐπιστημονικοῦ περιεχομένου. Ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι ἡ σχολή τῆς εἰκονογραφίας, εἰς τὰ ἐργαστήρια τῆς ὁποίας διὰ νὰ εἰσέλθῃ τις ἔπρεπε νὰ προηγηθῆ ἔκτενῆς προσευχή, νηστεία καὶ αὐτοσυγκέντρωσις.

Αἱ ἀργότερον ἰδρυθεῖσαι μοναί, ὡς ἡ ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Σεργίου μονὴ τῆς Ἀγίας Τριάδος εἰς τὴν Μόσχαν καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Πρίγκηπος Ἀλεξάνδρου Νιέφσκι, τὸν 14ον αἰῶνα, δὲν ἐπεσκίασαν τὴν μονὴν τῶν Πεστσέρων, διότι ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ τιμὴ πρὸς αὐτὴν ἐκ μέρους τοῦ Ρωσικοῦ λαοῦ, οὐδέποτε ἐκλονίσθη. Πολλοὶ πρίγκηπος καὶ μεγάλοι προσωπικότητες τῆς τότε ἐποχῆς ἐξέφραζον τὴν ἐπιθυμίαν των ὅπως ταφοῦν εἰς τὰ σπήλαια τῆς μονῆς, πλησίον τῶν μνημάτων τῶν μοναχῶν. Πολλοὶ δὲ τσάροι, ἀπὸ τὸν 16ον αἰῶνα καὶ ἐξῆς, ἐκείροντο μοναχοὶ τῆς μονῆς πρὶν ἀποθάνουν¹⁶.

Ὁ μεγάλος Ρῶσος χρονογράφος Νέστωρ (1050-1116) ἦτο εἷς ἐκ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς ἀπὸ ἡλικίας 18 ἐτῶν. Ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ Μητροπολίτης Κιέβου, Πέτρος Μογίλας, ὁ γνωστὸς εἰς ὅλον τὸν χριστιανικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν κόσμον, ἦτο θρέμμα τῆς μονῆς αὐτῆς.

Οὕτω, μέχρι τοῦ τέλους τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ρωσίαν, ἡ ὀνομαστὴ αὕτη μονὴ δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι ὁ φωτεινὸς φάρος τῆς εὐσεβείας, τὸ ὑπόδειγμα ἐργασίας καὶ ἀγάπης.

Ἡ κομμουνιστικὴ ἐπανάστασις ἤλθε νὰ διαλύσῃ τὴν μακραίωνα αὐτὴν πνευματικὴν ἐστίαν· τὸ ὄνομά της ὅμως καὶ ὅ,τι συνετελέσθη εἰς τὴν μονὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαλειφθῆ. Τὰ παραδείγματα δὲν παύουν ν' ἀποτελοῦν διδάγματα μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν μας. Διότι ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἐπανάστασις δὲν δύνανται νὰ καταστρέψουν καὶ νὰ διασκορπίσουν τίποτε ἄλλο, παρὰ τὴν ὕλην καὶ μόνον. Τὸ πνευματικὸν ὅμως τῆς μονῆς — καὶ δὲν ἦτο ὀλίγον — δὲν ἔχει τίποτε νὰ φοβηθῆ· καὶ μέχρι σήμερον μένει διὰ νὰ κηρύττῃ τὴν αἰωνιότητα τοῦ Πνεύματος.

16. Τοῦτο δὲ διότι ἡ κουρὰ ἐθεωρεῖτο ὡς νέον βάπτισμα, καθαρίζον ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας. Ἡ συνήθεια αὕτη προῆλθεν ἀπὸ τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην καὶ ἐπεκροτήθη ἀπὸ τὸν Θ. Στουδίτην. Αὐτὴν παρεδέχθη καὶ ὁ Συμεὼν Νέος ὁ Θεολόγος. Ἀργότερον ἀντέδρασεν ὁ ἱερεὺς τῶν Πεστσέρων Πολύκαρδος.